

Kwartelkoningen in Nederland in 2012

Jan Schoppers & Kees Koffijberg

Sinds 2001 wordt het voorkomen van Kwartelkoningen in Nederland op de voet gevolgd en worden zoveel mogelijk roepplaatsen beschermd voor uitmaaien. In 2012 gebeurde dit wederom in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en de Provincies Overijssel en Gelderland. Daarnaast werd in het rivierengebied een aanzienlijk deel van de maatregelen uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Hieronder een kort verslag van de belangrijkste bevindingen.

Weer en de tellingen

De weersomstandigheden tijdens de vestiging en het broedseizoen kunnen van invloed zijn op de aantallen bij een mobiele soort als de Kwartelkoning. April was vrij koud, somber en nat. Mei was warm met de normale hoeveelheid neerslag en zon. Juni was koel, gemiddeld over het land nat en vrij somber. Juni wat nat, vrij koel met de normale hoeveelheid zon (bron: KNMI). De hoeveelheid neerslag in het noorden van het land was tot eind juni 90-100 mm minder in vergelijking met het midden. De weersomstandigheden tijdens de simultaantelling op 1-2 juni en 22-23 juni waren over het algemeen goed. De uitvoer en methode waren gelijk aan de voorgaande jaren. De focus lag op alle kerngebieden van de soort. Ook buiten de kerngebieden werden waarnemingen doorgegeven en daarnaast ook waarnemingen buiten de simultaantellingen. Gedurende het seizoen verschenen er 2 nieuwsbrieven.

Resultaten

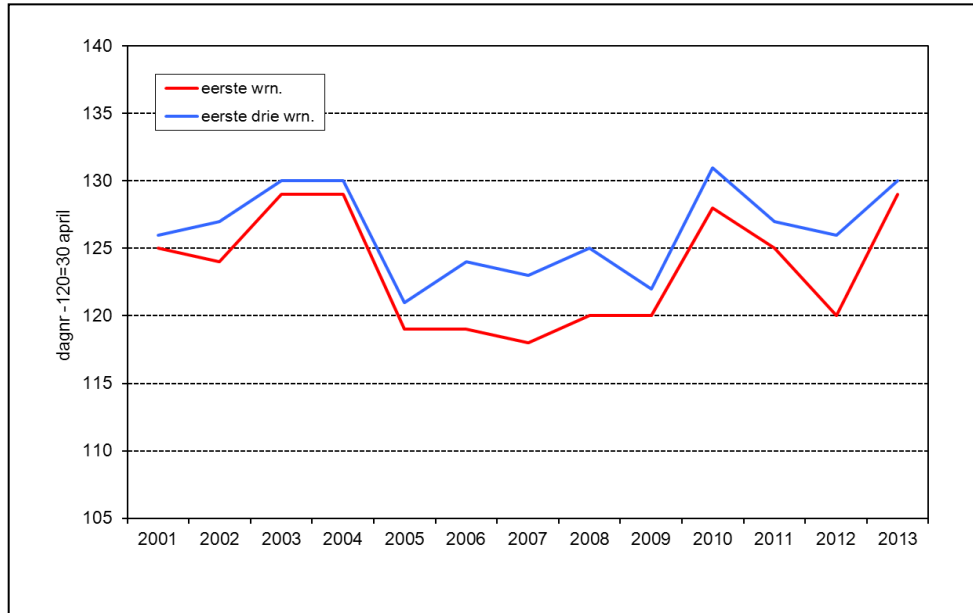
In tabel 1 staan de aantallen per provincie weergegeven. De provincies Gelderland, Groningen en Drenthe werden de hoogste aantallen (samen 63%) gevonden. De gebieden met de hoogste aantallen waren Oldambt (incl. randzone) 20, Cortenoever 14, Drentse Aa 10, Stiftsche Uiterwaard 9 en Hoenwaard en Amerongen Bovenpolder elk 8. Zie voor de totale lijst per kerngebied bijlage 1.

Tabel 1. Aantal Kwartelkoningen per provincie en in het rivierengebied in 2012.

Provincie	Aantal	waarvan		
		IJssel	Rijn	Waal
DR	35			
FL	25			
FR	10			
GL	78	37	15	21
GR	51			
NH	8			
OV	25	2		
UT	16		11	
ZH	11			2
ZL	1			
totaal	260	39	26	23

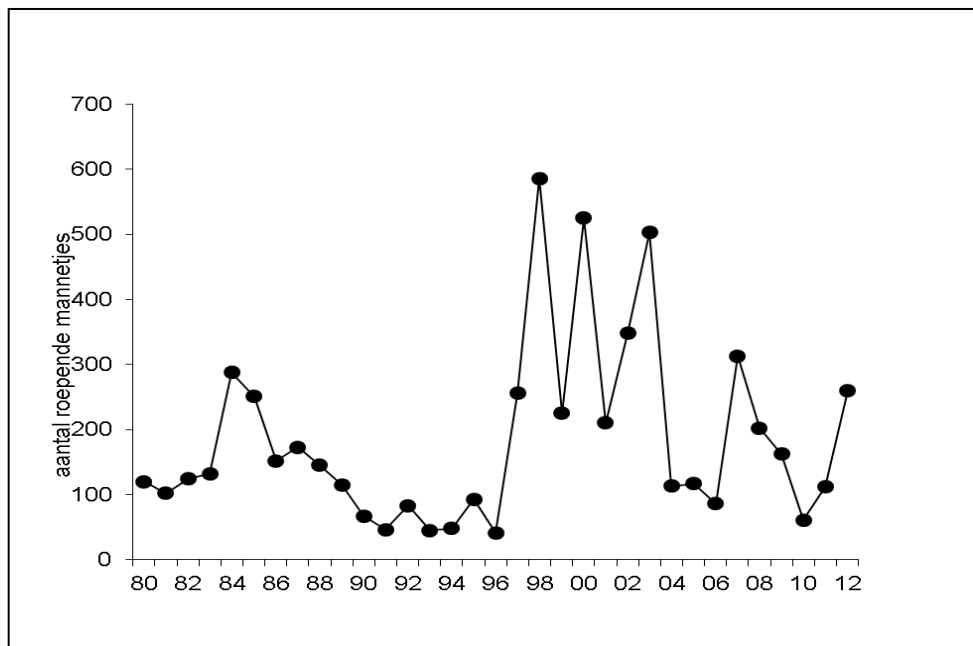
In 2012 was duidelijk sprake van een piekjaar (figuur 2 en 3). Ook in de verschillende regio's zien we dit terug (figuur 4), en het komt ook goed tot uiting in de ruimere verspreiding. Alleen in het Oldambt was het aantal vergelijkbaar met 2011 (toen echter opvallend groot t.o.v. de rest van het land, 32% van het

landelijk aantal territoria). De flinke toename ten opzichte van 2011 speelde zich vooral af in het rivierengebied en in iets mindere mate in Drenthe. De landelijke trend van het aantal Kwartelkoningen blijft door grote jaarlijkse pieken en dalen gekenmerkt. Opvallend is wel dat de pieken sinds de start van de opleving in 1997 steeds kleiner worden (vergelijk 1998, 2000, 2003, 2007, 2012). Hetzelfde geldt voor de daljaren, waar ook steeds minder Kwartelkoningen verschijnen (vergelijk 2004-2006 en 2010). Of de stijgende lijn vanaf 2011 zich dit jaar (2013) doorzet zullen we in juli weten.

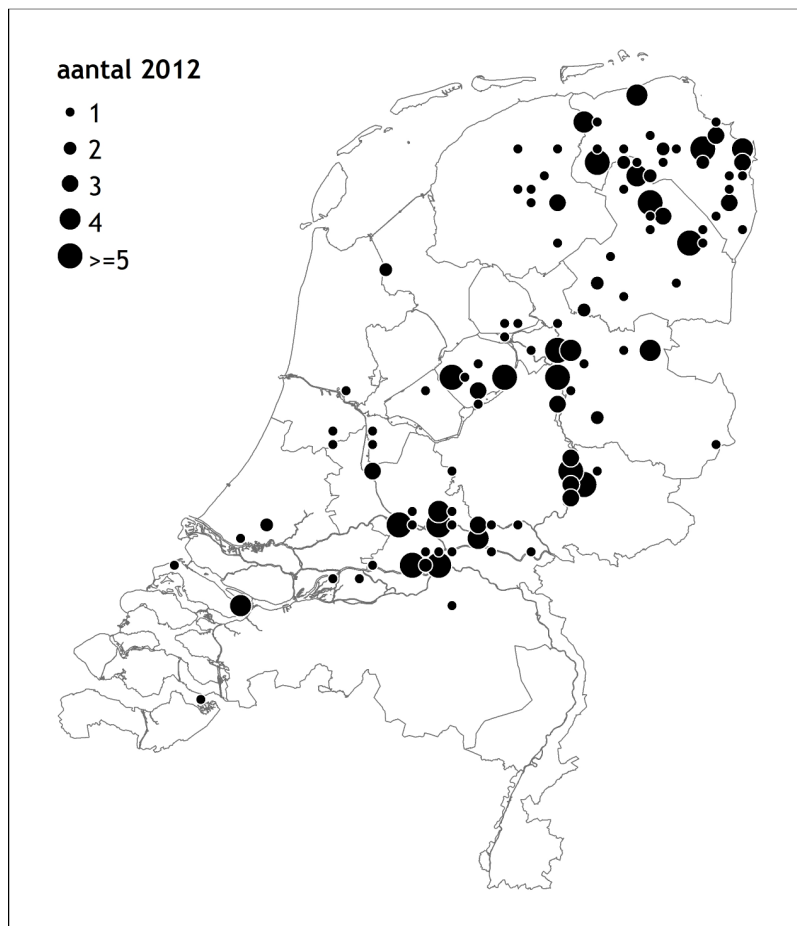

Figuur 1. Aankomst van Kwartelkoningen in Nederland vanaf 2001. Weergegeven is de eerste datum met een roepende Kwartelkoning, en de datum waarop de eerste drie waarnemingen waren gedaan.

De eerste roepende Kwartelkoningen worden doorgaans tussen 30 april en 10 mei gehoord. De jaren 2005-2009 en 2012 waren aan de vroege kant; 2013 is juist aan de late kant.

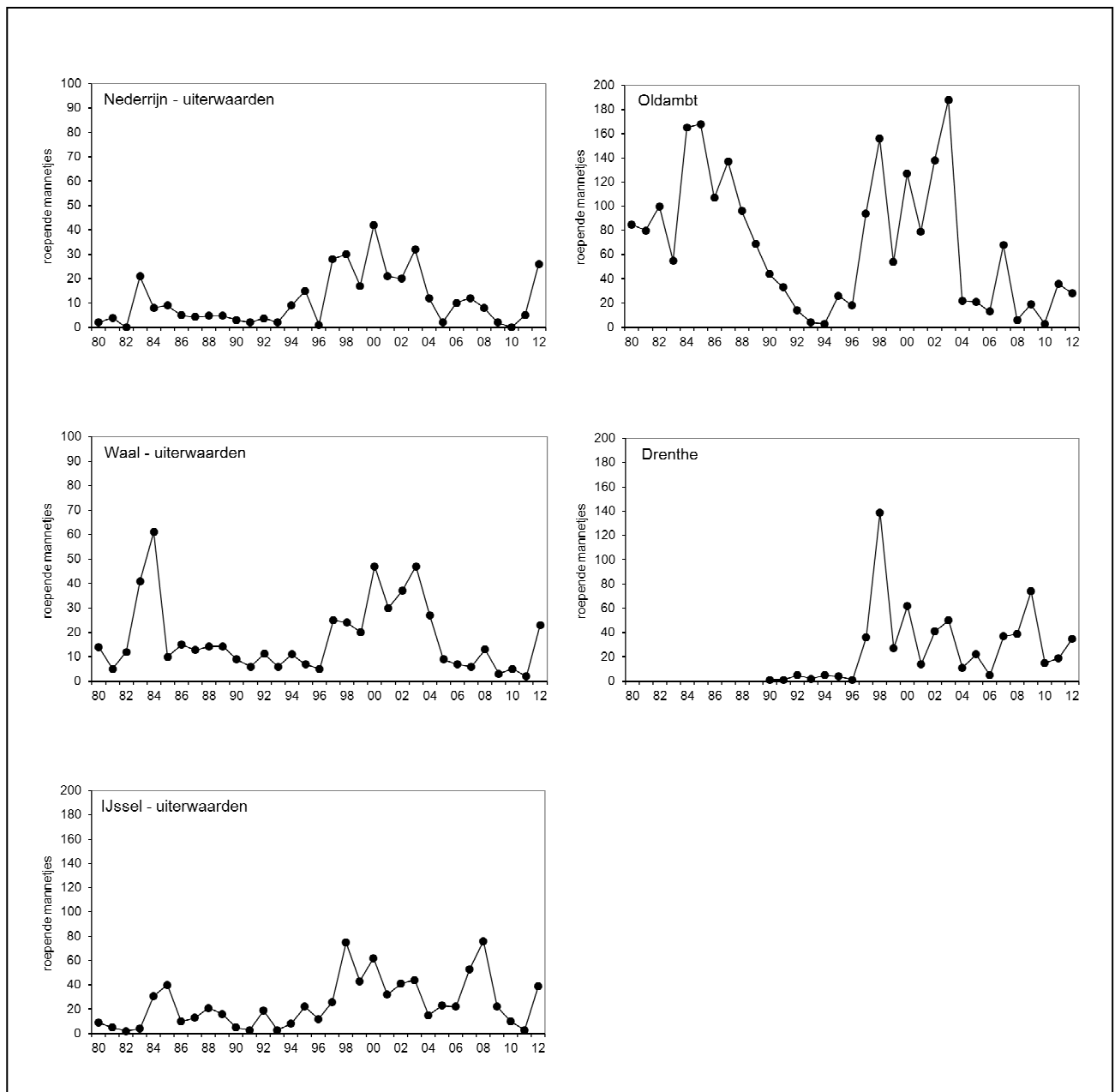
Figuur 2. Trend van Kwartelkoning in Nederland (aantal territoria/roepende mannetjes) sinds 1980.

Figuur 3. Verspreiding in aantal per atlasblok (5x5 km) van de Kwartelkoning in 2012.

Als we naar de verspreiding kijken zien we een aantal opvallende clusters. Langs de Rijn zijn dat er 3 namelijk bij Wageningen en Ophemert, Amerongen en Maurik en Culemborg. Langs de Waal is dat het traject Ophemert-Waardenburg. Opvallend is het nagenoeg ontbreken (1) in de Gelderse Poort. Langs de IJssel is er de concentratie tussen Brummen en Gorssel. Het noordelijke deel van de IJssel (vanaf Deventer) doorgaans het beste deel, had alleen in de Hoenwaard (8) opvallende aantallen. Het voorkomen in Flevoland concentreert zich voornamelijk in Oost-Flevoland. De soort ontbrak in de Wieden en de Weerribben en had lage aantallen in de beekdalen van ZW-Drenthe. Ondanks de iets lagere aantallen ten opzichte van 2011 is er evengoed in Groningen een ruime verspreiding meer dan in welke andere provincie.

Van de 260 territoria zijn er 133 (51%) buiten de kerngebieden van de soort gevonden (bijlage 1). Acht gebieden zijn aangewezen voor de soort in het kader van Natura 2000. Daarbinnen zijn 92 (35%) van het totaal aantal Kwartelkoningen vastgesteld.

Figuur 4. Trend van Kwartelkoning in belangrijke regio's: grote rivieren, Drenthe en Oldambt Gr (aantal territoria/roepende mannetjes).

Bescherming

Een (beperkt) budget voor bescherming was alleen beschikbaar in de provincies Gelderland en Overijssel. Landelijk werd minimaal (de afloop van een deel van de roepplekken is niet bekend) ruim driekwart van de Kwartelkoningen beschermd voor uitmaaien.

Gelderland en Overijssel

Van 94 roepplekken/territoria bevonden zich 9 in een terrein met natuurontwikkeling (vaak extensief begraasd) en 1 in tarwe. Voor overige 84 roepplekken was bescherming en/of inlichten van de eigenaar/beheerder noodzakelijk om uitmaaien te voorkomen. Van de 94 waren 28 (30%) in eigendom bij een agrariër, 54 (57%) bij een natuurbeheerder en bij 12 (13%) was de eigenaar onbekend/particulier.

Bij de bescherming werd vooral ingezet op de kerngebieden van de Kwartelkoning. Gebieden waar zodoende 2 of meer kwartelkoningen zijn beschermd: Mauriksche Uiterwaard, Stiftsche Uiterwaard,

Rijswaard, Cortenoever, Tichelbeekse Waard, Rammelwaard, Wilperwaarden, Hoenwaard, Scherenwelle, Zwarte Water en Overijsselse Vecht en Grootte Veld. In Gelderland en Overijssel is 80% van de roepplekken beschermd voor uitmaaien >= 1 augustus. In Gelderland was deze 79% en in Overijssel 84%. Dit ligt onder het streefaantal van 90% uit het Soortbeschermingsplan. Dit kwam doordat het budget voor bescherming half juni al was weggezet. Bij de veldcontrole op 1 augustus bleek dat alle boeren en natuurbeheerders (grootste deel gecontroleerd) zich aan de afspraken hadden gehouden. De gemiddelde oppervlakte per beschermde roepplek (boeren en natuurbeheerders) was bijna 3 hectare.

Tabel 2. Beschermd aandeel roepplekken Kwartelkoning per regio of gebied in 2012.

beschermd	%
Rijn (incl. Utr)	68
Waal	81
IJssel (Gld/Ov)	82
rest Gld/Ov	74
Flevoland	71
Friesland	80
Drenthe	91
Groningen	72
rest NL	67
	76

Dank

Alle waarnemers die resultaten hebben doorgegeven, zonder die inzet was dit overzicht niet mogelijk!! De Provincies Gelderland en Overijssel voor het beschikbaar stellen van een budget ter voorkoming van uitmaaien. Een deel van de bescherming werd gedaan via de ANV's waarbij met name Cor Heidenrijk van ANV Veluwe IJsselzoom genoemd moet worden. De natuurbeheerders, boeren, gemeenten en andere eigenaren worden bedankt voor het uitstellen van het maaien. Vogelbescherming Cees Witkamp wordt bedankt voor de samenwerking en het betalen van de vergoedingen voor particuliere boeren. Hans Vlottes van DLG wordt bedankt voor advies over beheersovereenkomsten en eigenaren.

Jan Schoppers
 jan.schoppers@sovon.nl
 06-11241530 of 024-7410427

Kees Koffijberg
 kees.koffijberg@sovon.nl 024-7410
 463 of +49 2855 3049955

Bijlage 1. Aantallen per Kwartelkoning-kerngebied en rest van Nederland in 2012.

Kwartelkoning 2012			
Kerngebnr	Naam gebied	Aantal terr	Opmerking
	overige gebieden in Nederland	133	dus 51% buiten kerngebieden
1.692,00	Gendtse Veer	1	
10.153,00	Cortenoever	14	
10.154,00	Hoven	4	
10.158,00	Rammelwaard	2	
10.159,00	de Weerd	1	
10.168,00	Fortmond/de Zaaij/Roetwaarden	1	
10.172,00	Veessen	2	
10.175,00	Hoenaard	8	
10.176,00	Buitenwaarden / Wijhe	1	
10.178,00	Harcelo	1	
10.186,00	Nieuwstad / Scheren Welle	1	
10.193,00	Winssense Waarden	1	
10.197,00	Drutensche Waarden	1	
10.199,00	Stiftsche Uiterwaarden	9	
10.201,00	Heesseltsche Uiterwaarden	1	
10.202,00	Rijswaard	6	
10.204,00	Beneden Waarden	1	
	Bovenste Polder onder		
10.211,00	Wageningen	4	
10.215,00	Wolfswaard	4	
10.216,00	Meinerswijk	1	
10.217,00	Polder Oude Riet/Wemerpolder	6	
10.218,00	Oldambt-kern	12	Oldambt samen 12+8=20
10.219,00	Oldambt-randzone	8	
10.220,00	Reestdal	1	
10.221,00	Oude Vaart/ Wold Aa	2	
10.223,00	Leekstermeer	1	
10.224,00	Peizer & Eeldermeden	2	
10.226,00	Tjongervallei	1	
10.227,00	Amerongen Bovenpolder	8	
10.235,00	Langenholte	5	
10.236,00	Ruiten Aa dal Sellingen	1	
10.237,00	Zwarte Water	6	
10.238,00	Drentse Aa	10	
	totaal	260	